

Муха М. О.

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Сонюк О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні на підприємстві одне керівництво, а завтра по збігу невідомих обставин – нове? Дані офіційних українських сервісів свідчать про те, що проблема рейдерства не втрачає свою актуальність на теренах нашої держави і досі. Більш того, одна лише статистика дає можливість відслідкувати факт появи хронічної «тенденції» заволодіння українськими юридичними особами незалежно від форм їхньої власності.

Станом на сьогоднішній день на законодавчому рівні не спостерігається тлумачення поняття «рейдерства», але застосовуються аналогічне поняття на кшталт «протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації», що у відповідності до положень ч. 1 ст. 206-2 Кримінального кодексу України становить собою: «протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації у тому числі частками, акціями, паями їх засновників, учасників, акціонерів, членів, шляхом вчинення правочинів з використанням підроблених або викрадених документів, печаток, штампів підприємства, установи, організації», за що передбачається відповідна кримінальна відповідальність – виправні роботи на строк до двох років або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років [6]. В свою чергу, кримінальне законодавство регламентує настання кримінальної відповідальності навіть і за обтяження вчинення такого правопорушення – зокрема за вчинення подібних дій повторно, залучення до цього групи осіб, погрозу застосування насильницьких дій чи використання свого службового становища.

Згідно статистичних даних, представлених на офіційному сервісі «Опендатабот», лише за останніх 10 років спостерігається стабільна кількість рейдерських захоплень в Україні – не менше 130, що вже змушує дійти до певних висновків щодо становлення глобальної масштабності в цій сфері. Тільки за перші декілька місяців 2023-го року вже зафіксовано 147 випадків кримінальних проваджень за статтею 206-2 Кримінального кодексу України, що становить лише 43% від повноцінної ситуації в країні [1].

Цікавим фактом в статистичних даних стало і те, що в період з 2019-го по 2021-й рік кримінальних проваджень щодо незаконного заволодіння підприємствами фіксувалося в кількості від 500 та більше. Можна зробити логічний висновок, що коли життя в більшості українських регіонах було здебільшого стабільним як в плані економічних факторів, так і соціальних, тенденція «хапати все, що погано лежить»

набирала великих обертів, чому держава в особі владних представників, в свою чергу, навіть не чинила супротиву. Якщо ж казати за період, що починається з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, то статистика дає дещо зменшену кількість зафіксованих кримінальних проваджень за фактом рейдерських захоплень – від 131 до 147. Не секрет, що навіть ці показники не є кінцевими і повними в своїх дослідженнях, оскільки збір та аналіз усіх даних потребує більшого часу та залежить від багатьох чинників, які в умовах сучасних реалій просто не можуть бути стабільними – від можливості потерпілих на тимчасово окупованих територіях подати заяву про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 205, 206 та 206-2 Кримінального кодексу України, до наявності обґрунтованої доказової бази, на основі якої можна було б розпочати досудове розслідування за фактом вчинення злочину.

Слід також наголосити і на тому, що в період «процвітання» рейдерства в Україні в період з 2019-го по 2020-й рік, місце України в рейтингу «Doing business» паралельно зростало на декілька сходинок вгору, внаслідок чого Україна посідала вищі місця, в порівнянні із попередніми роками – 71-е місце в 2019-му році та вже 64-е місце в 2020-му році [4]. Суттєва різниця статистичних даних в джерелах по дослідженню рейдерства та джерелах по дослідженню доступності ведення бізнесу мотивована тим, що рейтинг «Doing Business» здебільшого був спрямований на дослідження правового регулювання в сфері ведення бізнесу країни, а не на його реальні проблеми. Дійсно, після відслідковування владними представниками зростання нашої країни в світовому рейтингу було прийнято одностороннє рішення – посилювати законодавче регулювання окремих питань, що зустрічаються при веденні бізнесу. Так, наприклад, 20 вересня 2019 року Верховна Рада України ухвалила проект закону №1059 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні", який був спрямований на отримання кредитів, дозволів на будівництво, забезпечення виконання контрактів, вирішення питань неплатоспроможності, реєстрацію власності, захист міноритарних інвесторів та реєстрацію підприємств. 3 жовтня Парламент України ухвалив проект закону №1052 "Про внесення змін до закону "Про будівельні норми" щодо вдосконалення нормування у будівництві", а також в жовтні був ухвалений проект закону щодо захисту права власності, який передбачав усунення основних юридичних прогалин, які створюють проблеми власникам нерухомості та бізнесу. Єдиний нюанс в цьому всьому, що спостерігається і станом на сьогодні, це відсутність конкретного правового регулювання у вигляді окремого, спеціального нормативно-правового акта відведеного під питання рейдерства в Україні, протидію та боротьбу з ним.

Не менш глобальною проблемою в боротьбі з рейдерством слід відокремити відсутність спеціального органу влади, до повноважень якого можна було б віднести запобігання та припинення дій, що завдають шкоди сучасному українському бізнесу. Хоча в 2019-му році Міністерством юстиції України і був створений Офіс протидії рейдерству, але до його повноважень не було відведено увесь перелік дій, що перешкоджає веденню бізнесу, а його права, обов'язки, завдання та функції взагалі не фіксувалися жодним нормативно-правовим актом. Зокрема, Офіс протидії рейдерству займався питаннями щодо проведення правомірних реєстраційних дій для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [5], і не більше. Тобто, як зазначав Опанасенко А.В. в своїй публікації: «...Офіс протидії рейдерству не є новим органом Мін'юсту, а є фактично ребредингом старого – Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації» [2]. Але чи необхідно існування такого «ребредингу» в умовах військового стану? Як зазначала Рада бізнес-омбудсмена в особі українського

бізнес-омбудсмена Романа Ващука на одному із інтерв'ю: «За період повномасштабного вторгнення до Ради бізнес-омбудсмена (РБО) надійшло лише три скарги щодо рейдерства/незаконної перереєстрації прав власності. ... Таких справ у РБО сьогодні значно менше, ніж у довоєнний час – це може бути обумовлено тим, що в період дії воєнного стану було обмежено перелік реєстраторів, які могли проводити реєстраційні дії щодо бізнесу та нерухомості» [3]. Тобто, в умовах форс-мажору дії так званих «чорних реєстраторів» обмежуються законодавчо, а, відповідно, це впливає на кількість незаконних реєстрацій права власності на нерухомість, прав володіння юридичними особами тощо. Таким чином, можна зробити висновок, що Офіс протидії рейдерству в сучасних реаліях виконує здебільшого «декоративну» функцію, аніж функції, що спрямовані на допомогу українському бізнесу.

На відміну від Офісу протидії рейдерству функціонує Бюро економічної безпеки України, до повноважень якої і досі, по незрозумілим обставинам, не відносяться дії, що спрямовуються на боротьбу із незаконними заволодіннями установами, підробкою документів про право власності та незаконне втручання у здійснення господарської діяльності. Основним завданням Бюро економічної безпеки України є забезпечення економічної безпеки України, але навіть станом на сьогодні законодавчо не врегульовано що саме собою становить економічна безпека України. Якщо розцінювати безпеку бізнесу як стан захищеності суб'єкта господарювання, його майна та інтересів від дестабілізуючих факторів, то тоді можна вмотивовано вважати прогалиною в праві те, що Бюро економічної безпеки України не уповноважене як спеціальний орган влади в сфері ведення бізнесу вчиняти дії щодо запобігання рейдерству як одній із загроз економічній безпеці.

Отже, можна дійти висновку, що в сфері боротьби з рейдерством в Україні наявний дефіцит єдиної правової регламентації рейдерства як окремого інституту правопорушень, спрямованого на завдання збитків і шкоди сучасному бізнесу, та відсутність спеціально відведених органів публічної влади для виконання дій, що б запобігали, виявляли та протидіяли рейдерським захопленням будь-якими способами, що не заборонені законодавством.

Список використаних джерел:

1. Рейдерство в Україні. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/ru/open/raiders> (дата звернення: 30.09.2023).
2. Опанасенко А. Офіс протидії рейдерству як позасудовий спосіб захисту від дій "чорних" реєстраторів. Закон і Бізнес. URL: <https://zib.com.ua/ua/147563.html> (дата звернення: 30.09.2023).
3. Рада бізнес-омбудсмена отримала всього три звернення щодо рейдерства за період великого вторгнення. 2023. URL: <https://mind.ua/news/20260143-rada-biznes-ombudsmena-otrimala-vsogo-tri-zvernennya-shchodo-rejderstva-za-period-velikogo-vtorgnennya> (дата звернення: 30.09.2023).
4. Doing Business-2020. Завдяки чому Україна піднялася в рейтингу на 64 сходинку. Економічна правда. URL: <http://surl.li/lqusc> (дата звернення: 30.09.2023).

5. Офіс протидії рейдерству (на правах департаменту). Міністерство юстиції України. URL: <http://surl.li/lqsj> (дата звернення: 30.09.2023).

6. Кримінальний кодекс України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 30.09.2023).